

Nastja Jagodic, Gimnazija Jesenice – 1. mesto

MINLJIVOST V DELIH TO NOČ SEM JO VIDEL IN NOSTALGIJA

Dandanes se v Sloveniji pojavljajo knjige, ki nam končno skušajo predstaviti odnos posameznika do zgodovinsko-politične situacije, v kateri biva. Po desetletjih takoimenovane partizanske literature, v kateri so ostali medvojni opredelenci strogo kritizirani, nam Jančar in Šarotar v svojih delih končno ponujata objektivni vpogled v takratno, torej medvojno dogajanje.

Njuno nepristranskost sem zaznala že med prebiranjem knjig, v priloženih citatih pa sta jo še potrdila. Jančar je namreč v intervjuju za Delo (iz katerega je citat vzet) priznal, da je svoj deveti roman *To noč sem jo videl* napisal po resnični zgodbi zakoncev s Strmola, obenem pa je kljub grozljivim okoliščinam, v katerih sta umrla, ostal popolnoma nepristranski. Opazila sem, da v celotnem delu ni niti namignil na svoje stališče, ki ga gotovo ima, in s tem ponovno utišal govorice, da piše preveč subjektivno. Zaveda se namreč, da z demoniziranjem partizanov ali Nemcev ničesar ne more spremeniti. Načelo nepristranskosti opazimo tudi pri dvajset let mlajšemu prekmurškemu pisatelju Šarotarju. V *Nostalgiji* se je sicer bolj kot na zgodovinsko dogajanje osredotočil na duhovno plat oseb, vendar kljub strahotam, ki jih je v taborišču doživel njegov ded, okupatorja ne obsoja naravnost. Nekaj subjektivnosti pa sem zaznala v razmišljanjih oseb. Porodil se mi je občutek, da je delo pravzaprav plod pisateljevega iskanja lastne osebnosti, lastne duše, sposobnost vživljanja v druge ljudi pa mu je omogočila vpogled v to, kako bi verjetno sam ravnal v določenih situacijah. Sicer pa je to povsem pozitivna ugotovitev, saj je odlično prikazal povezanost vseh ljudi in našo skupno značilnost – neprestano spominjanje, nekoč zaradi upanja na svetlejšo prihodnost (Haustov, Lastovka), danes zaradi pobega v intimni, domišljjski svet (deloma Vrnitev, Ladja).

Osebe so v obeh delih psihološko zelo dodelane, še posebej pri Jančarju, kar se kaže tudi v odlični uporabi rašomonske tehnike, s katero postopoma

odkrivamo usodo nesrečne Veronike. Od vseh pripovedovalcev se me je najbolj dotaknila pripoved Veronikine matere, ki je bila vojno prisiljena doživljati ravno na pragu jeseni življenja. Zaradi svoje šibkosti, naivnosti in nezavedanja zunanjega dogajanja je poleg svoje hčere in Lea zagotovo najbolj tragičen lik, saj nikakor ne more sprejeti dejstva, da je Veronika umrla, zato jo dan za dnem čaka v človeku nevrednem ljubljanskem stanovanju. Meščanskega življenja vajena gospa je bila zaradi ovadbe gozdnega revolucionarja, prisiljena zapustiti vso lastnino povojni oblasti in dneve preživljati ob zbledelih slikah srečne preteklosti.

Vojna je še huje prizadela Židinjko Justo iz Šarotarjeve novele Lastovka. V času vojne je bila še mlada, uspešna skakalka, nato pa se je bila zaradi svojega porekla primorana odreči ljubezni do fanta in plavanja. Naslednja leta je kot interniranka preživela v zloglasnem Auschwitzu, kjer je izgubila ljubljeno družino in človeško dostojanstvo. Kljub ponižanju je ohranila upanje in ob povratku domov poiskala nekdanjega ljubimca, s katerim se je želela še enkrat spominjati srečnih trenutkov.

Ti dve osebi sem izbrala zato, ker ju je vojna prizadela na podoben način. Pred vojno sta imeli obe pred sabo lepo, srečno življenje, mati na prijetnem gorenjskem dvorcu, skupaj s hčero in zetom, Justa pa se je gotovo veselila bleščeče športne kariere in ustvarjanja družine. Žal pa je vmes poseglo zlo vojne, ki je obe potrla in jima ob odhodu pustilo le spomine na lepo preteklost. Obe ženski sicer nastopata v letih po vojni, njuna preteklost pa se nam razkrije skozi pripovedovanje (poleg njiju tudi ostali, ki so jim blizu).

Poraja pa se nam vprašanje, katera je glavna skupna točka obeh del. Kot sem napisala že v uvodu, namen obeh umetnikov ni bil v raziskovanju in »seciranj«
zgodovine, temveč v doživljanju posameznikov. Zdi se, da se pravzaprav oba spogledujeta s končnostjo oz. minljivostjo, kar dokazujejo tudi značilni motivi, ki so prisotni predvsem pri Šarotarju. Slednji z njihovo pomočjo pravzaprav povezuje nekoliko sanjske in transcendenčne novele in jih zaokrožuje v smiselno celoto. Najočitnejši je motiv vseprisotnega in vsevidnega očesa, ki predstavlja nekaj, kar človeka presega in se ne pusti njegovemu vplivu, najsi bo to vojna v prvih dveh novelah ali divjanje in neusmiljenost narave v drugih dveh. V prvih dveh novelah je uporabljen tudi motiv kovčka kot posrednika med sedanostjo in preteklostjo, saj pripovedovalka spominja na polpretekli čas, torej dedovo usodo in življenje v Murski Soboti. Zadnji zgodbi pa vsebujeta motiv ladje. Gre za nekoliko modernejšo prisposobo človekove majhnosti napram naravi. Prvič jo v majhnem zalivu opazuje trgovski potnik in razmišlja o preminuli posadki, drugič se kot privid pojavi na Bohinjskem jezeru in Tomislava spominja na (verjetno propadlo) razmerje z Norino, ki naj bi ga čakala ob vznožju Žagarjevega grabna. Ti motivi nas torej neprestano spominjajo o minljivosti in spreminjanju vseh še tako samoumevnih stvari, saj si ne moremo povsem samovoljno načrtati potek našega življenja.

Jančarjev slog pa je opazneje manj liričen kot Šarotarjev, zato štajerski literat ni toliko posegal po simbolih. Slike in popevka, ki mater spominjata na mladost, sta ena izmed vsakdanjih simbolov, ostali niti niso tako pomembni. Upam pa si trditi, da je prav Veronika osrednji simbol romana, saj predstavlja vse ljudi, ki so si želeli samo živeti in ne dopustiti vojni, da iztiri njihova življenja. Ta svetel ženski lik pravzaprav pomeni oboje: minljivost človeškega

življenja; obenem pa tudi neomajno voljo do lepše prihodnosti, ki preživelim omogoča, da začnejo znova.

Zelo težko bi se odločila, kateri avtor me je bolj navdušil. Morda je bil to Jančar, saj je njegova pripoved razumljivejša, bolj povezana in predstavljena z različnih zornih kotov. Vendar pa ima pred svojim mlajšim kolegom določeno prednost tudi zato, ker je bolj občutil povojni režim in posledično verjetno tudi bolj razume dogajanje pred njim. Šarotarjeva transcendenčnost, sicer značilnost večine prekmurskih literatov, je na mestih težko razumljiva oz. zahteva natančnejše poglobljanje.

Upam, da se bo še več slovenskih pisateljev odločilo opisati podobne teme ter prispevalo nekaj kvalitetnih, berljivih del.